

Zsigmondy Vilmos elismert bányamérnök, a „termálfürdők atyjának” péceli kötődése

I.A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
Települési Értéktár Bizottság, Heltai Miklós elnök, POLGÁRMESTERI HIVATAL, 2119 Pécel, Kossuth tér 1. +36 (28) 662 007 ,ertektar@pecel.hu

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Települési Értéktár Bizottság, Pécel, Erdős Szabolcs
Levelezési cím: 2119 Pécel, Csatári u. 45/A.
Telefonszám: +36 (70) 324-9167
E-mail cím:szabolcs.erdos@gmail.com

II.A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Zsigmondy Vilmos bányamérnök, a Széchenyi Gyógyfürdő ásványi anyagban gazdag termálvízének feltárója, nemzetközileg elismert „fúrász” péceli kötődése

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ <i>kulturális örökség</i>	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

–

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

☐ települési	☐ tájegységi	☒ <i>X megyei</i>	☐ külföldi magyarság
-------------------------------------	-------------------------------------	---	---

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Az 1821-ben Pozsonyban született, szabadságharcban való részvétel miatt börtönviselt, harkányi és a margitszigeti kutakkal már bizonyított bányamérnök 1866-ban publikálta az „*Artézi kút a Városligetbe!*” című írását. Zsigmondy a talajrétegeket vizsgálva „kimatekozta”, hogy valahol a Városliget környékén találnia kell termálvizet. A hivatali emberek meggyőzését követően, 1868. március 3-án írhatta alá Zsigmondy a munkáról szóló szerződést a fővárossal. A szerződésben két éves megvalósítással, 50 ezer forintos költségvetéssel számoltak. Zsigmondy továbbá arra számított, hogy 419 méteren talál vizet...

A fúrás végül tíz és fél évig tartott, a végleges költség valahol 200 ezer forint környékén állt meg, a fúrással pedig majdnem 1000 méterig kellett menni. Zsigmondy természetesen végig bízott a felméréseiben és a munka sikerében, ettől is olyan különleges a teljesítménye. Pedig ez nem volt egyszerű, hiszen – érthető módon – rengeteg kritikát kapott a hosszú idő alatt. A Borsszem Jankó című élcslap így viccelődött 1874-ben (6 évvel a fúrások megkezdése után): *„A városligeti artézi kút bevezetésének időpontja mindinkább közeledik. ...Zsigmondy tudós honfitársunk, biztosan kiszámította, hogy legkésőbb 2976dik évben fogjuk az első artézi víz-cseppet nyerni, mely legfőleg 14 millió forintba fogandottkerülneni. ... forró fürdőnek (némi forralás után) igen alkalmas...”*. De a szakmától is megkapta Zsigmondy: Szabó József egyetemi tanár kijelentette, hogy *„Pest közelebbi területén hűvös, sőt langyos víz artézi kutak által nem várható“*. Hat héttel később, 1877 júniusában feltört a 70 fokos víz.

A gyógyhatású forrást és fürdőt a Városligetben eleinte Artézi fürdő néven emlegették, a Széchenyi gyógyfürdő épületét csak 1913-ban építették fel egy másik péceli, Bárczy István akkori budapesti polgármester hathatós közreműködésével. A főváros később kinőtte az épületet, bővíteni kellett. 1926-ben annak az ifjabb Francsek Imrének a tervei alapján alakulhatott ki a mai állapota a „Szecskának”, aki gyerekkorát az apja által épített péceli Bagolyvárban (ma már romosabb épület a vasút mellett) tölthette (a családról később, majd egy következő bejegyzésben lesz szó). Mondhatnánk: ez a péceli kifúrta a melegvizet, a másik péceli megépítette hozzá a fürdőt, a harmadik péceli pedig megtervezte a mai formáját....

Zsigmondy Vilmos a Városligeti kútfúrást megelőzően is nagy tekintélynek számított, de a kitartó munkájának, a tíz év alatt alkalmazott innovatív megoldásainak, technikai újításainak köszönhetően már az egész ország, de a nemzetközi szakmai közvélemény is megjegyezte a nevét. Bár az eredeti szerződés szerint „prémium” csak akkor járt volna Zsigmondynak, ha belefér a két évbe és a tervezett költségvetésbe; 1878-ben megszavazták neki, mérnökeinek és a kútnál tíz éven át folyamatosan tevékenykedő munkásainak az eredeti jutalom teljes összegét. Ugyanebben az évben még a Francia Becsületrend lovagkeresztje elismerést is megkapta. 1879-ben a teplicei gyógyforrások elapadása miatt is őt keresték már fel, hogy segítsen a megoldásban.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Pécelre 1880 körül, még 60. életévének betöltését megelőzően költözhetett feleségével Zsigmondy Vilmos. Ezt onnan tudhatjuk, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében ma is megtalálható, az a Zsigmondy Vilmos által 1880-ban leadott, a tudós saját kertjében talált „3 cm széles szerpentin-vésőtöredék”, ami Pest megye őstörténeti leleteit gazdagítja. Zsigmondy egyébként nem csak az egykoron a mai Zsigmondy utca elején álló kúriájának kertjében, de a Várhegyen és egyéb szőlő dombokon is talált őskori kőtárgyakat (kőbaltát, „kuszált vonal- és benyomott búbos díszítésű cserépdarabokat” – ahogy ez Nagy Gábor: Budapest és vidéke az őskorban című munkájában olvasható).

Zsigmondy részt vesz Pécel társadalmi életében is. 1886-ban Zsigmondy – aki akkor már országgyűlési képviselő – egy másik, Pécelen élő képviselővel, Szilágyi Virgillel írja alá azt a

levelet, amiben a vasúti közlekedésre egyébként folyamatosan panaszkodó péceliek igényeit tolmácsolva kéri a Budapest–Hatvan vonal járatainak sűrítését, a jegyárak csökkentését.

Mindig nehéz pontosan meghatározni, hogy miért éppen városunkat választották a századelőn kiköltözők, milyen rokoni vagy baráti kapcsolat állhatott a háttérben, most is csak találgatni tudunk. Az biztos, hogy a Magyar Földrajzi Társaságban Zsigmondy neve mellett már 1875-ben megjelenik Tankó János és Cherven Flóris neve, akik már az 1870-es évek második felében Pécelen éltek. Talán egy társasági ülést követő beszélgetésben hangozhatott el, hogy „költözzetek már ti is Pécelre”...

Zsigmondy haláláig Pécelen él. Zsigmondy munkásságát életét egykoron kutató Csath Béla írja, hogy 1888-ben egy szakmai konferenciáról már betegen tért haza az elismert „fúrász”. Egy ideig még péceli villájában tartózkodott, de az utolsó hónapokra beköltözött a Dob utcai lakásába, ahol 1888. december 21-én halt meg tüdőbajban.

Férje halála után Zsigmondyné Herglócz Ida még városunkban maradt, 1894-ben például adakozik és pénzt gyűjt a református templom tornyának építésére („*Voltak úrasszonyok, kik gyűjtőívekkel jártak-keltek; voltak úrasszonyaink, kik éjszakát virrasztottak mulatságokon áruasztalok mellett, csakhogy onnan is jöjjön valami*” – említi György László egykori péceli lelkész a segítők között Zsigmondynét 1894-ben). Pár évvel később Pécelen hal meg.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Pécel folyóirat, 1926 augusztus –Emlékezés Zsigmondy Vilmosra

Budapesti Hírlap, 1886.02.09 –Baross miniszternek írt levél a Budapest-Hatvan vonallal kapcsolatban (aláírók: Szilágyi Virgil és Zsigmondy Vilmos)

Csath Béla: A városligeti kút fúrása 1868-ban, Hidrológiai Közlöny, 1993

Csath Béla: Zsigmondy Béla 1848-1906, MOIM Közlemények, Zalaegerszeg, 1998

Csath Béla: A Zsigmondyak szerepe a magyar vízkutatás és fúrás történetében

Péché Antal emlékbeszéde az MTA-n, 1891

Borsszem Jankó, 1874.08.30 – Élcelődés a Városligeti kór fúrásán

Nagy G.: Budapest és vidéke az őskorban, 1904 (utalás Zsigmondy péceli birtokán talált leletekre)

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

Zsigmondy Vilmos állandó kiállítás a Magyar Olaj- és Gázipari Múzeumban, Zalaegerszeg - <http://olajmuzeum.hu/zsigmondy-kiallitas.html>

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

Zsigmond Vilmos, Forrás:
olajmuzeum.hu

Zsigmond nyaraló
Pécelen (forrás:
Hungaricana
képarchívum, képeslap részlet, Szilágyi
fényképész)

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek:

**Pest Megyei Értéktár Bizottság
Támogató Nyilatkozat**

A Péceli Települési Értéktár Bizottság „Zsigmondy Vilmos elismert bányamérnök, a 'termálfürdők atyjának' péceli kötődése” című fölterjesztését Pest Megye Értéktárába történő főlvetélehez messzemenően támogatom.

Mint a hidrogeológia, karszthidrogeológia kutatója, Zsigmondy Vilmos munkásságát ismerem és nagyra becsülöm.

Zsigmondy Vilmos a harkányi és a margitszigeti kutakkal lett bizonyított bányamérnök. Majd 1871-ben publikálta a „Tapasztalataim az artézi szökő kutak fúrása körül” című művét. Zsigmondy a kőzetrétegeket vizsgálva kiszámította, hogy a Városliget környékén találnia kell termálvizet. 1868. március 3-án írta alá a munkáról szóló szerződést a fővárossal. Még ugyanebben az évben a Magyar Tudományos Akadémia is tagjává választotta. A fúrás tíz és fél évig tartott, majdnem 1000 méterig mélyült és 1877 júniusában feltört a 70 fokos víz. A gyógyhatású kutat és fürdőt a Városligetben eleinte a Nádor-szigeti Artézi Fürdő néven emlegették. A Széchenyi gyógyfürdő épületét csak 1913-ban építették fel egy másik péceli, Bárczy István akkori budapesti polgármester hathatós közreműködésével. A háborút követően bővíteni kellett a kapacitást és 1926-ban Francsek Imre építész tervét fogadta el a közgyűlés.

Zsigmondy Vilmos a Városligeti kútfúrást megelőzően is nagy tekintélynek számított, de kitartó munkájának, a tíz év alatt alkalmazott innovatív megoldásainak, technikai újításainak köszönhetően akkorra már az egész ország, de a nemzetközi szakmai közvélemény is megjegyezte a nevét. Bár az eredeti szerződés szerint „prémium” csak akkor járt volna Zsigmondynak, ha belefér a két évbe és a tervezett költségvetésbe; 1878-ban mégis megszavazták neki, mérnökeinek és a kútnál tíz éven át folyamatosan tevékenykedő munkásainak az eredeti jutalom teljes összegét. Ugyanebben az évben még a Francia Becsületrend lovagkeresztje elismerést is megkapta.

Pécelre 1880 körül, még 60. életévének betöltését megelőzően költözött Zsigmondy Vilmos feleségével együtt. Zsigmondy részt vett Pécel társadalmi életében is. 1886-ban már országgyűlési képviselő és egy másik, Pécelen élő képviselővel, Szilágyi Virgillel írta alá azt a levelet, amiben a vasúti közlekedésre folyamatosan panaszkodó péceliek igényeit tolmácsolva, kéri a Budapest–Hatvan vonal járatainak sűrítését, a jegyárak csökkentését. Zsigmondy haláláig Pécelen élt. Idén emlékezünk halálának 150. évfordulójára.

Tisztelettel javaslom a Pest Megye Értéktár Bizottságának, hogy a „Zsigmondy Vilmos elismert bányamérnök, a 'termálfürdők atyjának' péceli kötődése” című fölterjesztés alapján Zsigmondy Vilmos Pest megyéhez és Pécelhez kötődő életművét Pest Megye Értéktárába főlvenni szíveskedjen.

Budapest, 2018. október 11.

Mádlné Dr. Szőnyi Judit
egyetemi docens
Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Természettudományi Kar, Általános és Alkalmazott
Földtani Tanszék

Válogatott publikációk:

Goldscheider N., Mádl-Szőnyi J., Eröss A., Schill E. (2010): *Review: Thermal water resources in carbonate rock aquifers*, Hydrogeology Journal Vol. 18, No. 6. pp. 1303-1318

Mádl-Szőnyi, J., Tóth J. (2009): *A hydrogeological type section for the Duna-Tisza Interfluve*, Hydrogeology Journal Vol. 17. No. 4. pp. 961-980

Mádlné Szőnyi J., Rybach L., Lenkey L., Hámor T., Zsemle F. (2009): *Fejlesztési lehetőségek a geotermikus energia hasznosításában, különös tekintettel a hazai adottságokra*, Magyar Tudomány 170:(8) pp. 989-1003

Müller I., Mádl-Szőnyi J., Eröss A. (2008): *Local scale EM geophysical survey to estimate hydrogeological parameters related to environmental problems*, Geogicon for Agriculture. A Multidisciplinary Journal in Agricultural Sciences. Vol. 11. No. 1. pp. 39-48

Eröss A., Csoma É. A., Mádl-Szőnyi J. (2008): *The effects of mixed hydrothermal and meteoric fluids on karst reservoir development, Buda Thermal Karst, Hungary*. In: Sasowsky I. D., Feazel C. T., Mylorie J. E. (eds.) *Karst from recent to reservoirs: Special Publication 14*. 2008. pp. 57-63

Mádl-Szőnyi, J. (ed) (2008): *From the artesian paradigm to basin hydraulics*, ELTE Institute of Geography and Earth Sciences, Budapest, Publishing Company of Budapest University of Technology and Economics (ISBN 978-963-420-953-9), pp. 1-102

Mádlné Szőnyi J., Virág M., Eröss A. (2007): *A Szemlő-hegyi barlang csepegővizeinek vizsgálata a Budai Márga törmeléktakarón át történő beszivárgás értékelése céljából*, Földrajzi Közlemények CXXXI. (LV.):(4) pp. 371-388

Mádlné Szőnyi J. (2006): *A geotermikus energia. Készletek, kutatás, hasznosítás.*, Grafon Kiadó. (ISBN: 963 218 058 5), pp. 1-144.

Mádlné Szőnyi J., Tóth J., Simon Sz., Pogácsás Gy. (2005): *Felszíni és felszínalatti vizek kapcsolatának eredménye a Duna-Tisza közti Kelemen-szék és Kolon-tó esetében*, Általános Földtani Szemle, 30 , pp. 93-110

Palotai M., Mádlné Szőnyi J., Horváth Á. (2005): *A Gellért- és a József-hegy felszín alatti vizeiben mért radon- és rádiumtartalom lehetséges forrásai*, Általános Földtani Szemle 29, pp. 25-40

Mádl-Szőnyi J., Nyúl, K., Mező Gy., Havas-Szilágyi E., Mindszenty, A., Halupka, G. (2004): *Veszprém-Kádárta Plateau Test Site, Transdanubian Central Range (Hungary)*, in: Zwahlen (ed): *Vulnerability and risk mapping for the protection of Karst Aquifers*. EU, Brussels ISBN: 92-894-6416-X, pp. 274-286

Mádlné Szőnyi J. (1998): *Viztartó rendszerek sérülékenységi vizsgálata a dunántúli-középhegységi főkarstviztároló rendszer (DNY-i rész) példáján*, Földtani Közöny, 127/1-2, pp. 19-83

Mádl-Szőnyi J., Füle L. (1998): *Groundwater vulnerability assessment of the SW Trans-Danubian Central Range, Hungary*, Environmental Geology, 35 (1), pp. 9

1. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Készítette:
Erdős Szabolcs
Pécel, 2018. szeptember 29.